CONSCIÈNCIA CRÍTICA, DIVERSITAT SOCIOECONÒMICA I INCLUSIÓ: UNA PROPOSTA DE REFLEXIÓ SOBRE LES PRÀCTIQUES DOCENTS – E. CODÓ

40enes jornades internacionals per a professorat de català “Ensenyar i aprendre en la diversitat”

Universitat de Barcelona, 15 de juliol de 2026

QUI SOU VOSALTRES?

- Experiència en ensenyament del català? Lectorat a l'estranger?
- Experiència en ensenyament d'altres llengües?
- Formació acadèmica? Filologia Catalana / Estudis de Llengua i Literatura Catalanes? Altres?

QUI SOC JO I QUÈ FAIG?

- Sociolingüista - sociolingüística crítica.
- Ideologies lingüístiques i d'aprenentatge.
- Lligar polítiques i pràctiques lingüístiques amb ordres institucionals, i ordres sociopolítics i culturals més amplis (canvi social).
- Metodologies etnogràfiques.

PER QUÈ AQUEST TALLER?

- Expansió de l'educació superior durant la segona meitat del segle XX – més alumnat a les aules i més divers, sovint d'entorns familiars menys afavorits.
- Esforços per incorporar la diversitat de les aules. La imaginació d'aquesta diversitat normalment no inclou la diversitat d'orígens i contextos socioeconòmics.

  "Tant els textos escrits com orals, com les activitats de pràctica integren la diversitat racial i ètnica, de sexe i gènere, d'edat, i la diversitat funcional." (descripció del curs de català *A punt*)
- Causes diverses:
  - Èmfasi en polítiques de "reconeixement" (*vs* qüestions de "redistribució").
  - Ideologies consumistes i neoliberals que posen el focus en els individus deslligats dels seus contextos socials i de les desigualtats estructurals.

LA UNIVERSITAT COM A ESPAI ALIÈ...

- Sovint els estudiants d'entorns socioeconòmics menys afavorits viuen els estudis universitaris com a un procés alienant en diverses direccions:
  - Manca de referents familiars en qui emmirallar-se.
  - Solitud dins dels propis entorns familiars i d'amistat: incomprensió, valors no compartits, etc.
  - Estranys dins el grup-classe (experiències de racisme, classisme, etc.)
  - *'Achievement guilt'*: dissonància entre les seves oportunitats i les dificultats de les seves famílies.

QUÈ HI PODEM FER?

- *Pedagogia crítica*: **reflexionar** sobre què fem a l'aula, com ho fem, per què ho fem i quines conseqüències pot tenir per a certs tipus d'alumnat?
- *Pedagogies culturalment responsables (o rellevants):* reconèixer la diversitat de capitals culturals i situar-los com a **punt de partida de l'aprenentatge**.
  - Reconèixer una diversitat d'estils de comunicació, aprenentatge i participació (participació activa vs estils més reflexius)
  - Fomentar aprenentatges col.laboratius per afavorir vincles i facilitar la participació.
  - Incorporar una diversitat d'activitats avaluatives.
  - Fomentar la **consciència crítica** - l'aula com a **espai segur** per qüestionar les desigualtats estructurals i sistèmiques.
  - Vinculació dels estudiants amb la matèria a partir del reconeixement i la inclusió dels seus entorns, valors, experiències, etc.

QUINS SÓN OBJECTIUS AVUI?

- Pensar sobre quin alumnat imaginem en les nostres aules.
- Analitzar críticament materials docents de diferents èpoques.
- Obrir un espai de reflexió sobre la inclusió de la diversitat socioeconòmica.
- Pensar conjuntament alternatives.

LA IMPORTÀNCIA DELS MATERIALS DOCENTS

- No son un element més de l'ensenyament.
- No son només un material didàctic.
- No son ideològicament neutres.

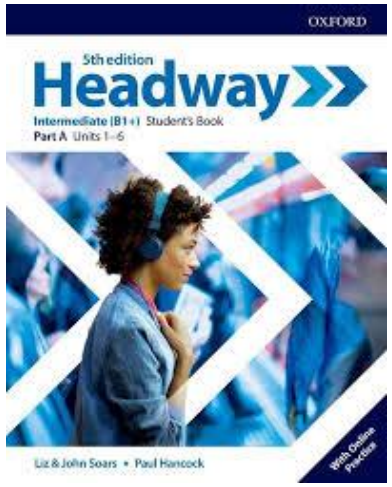

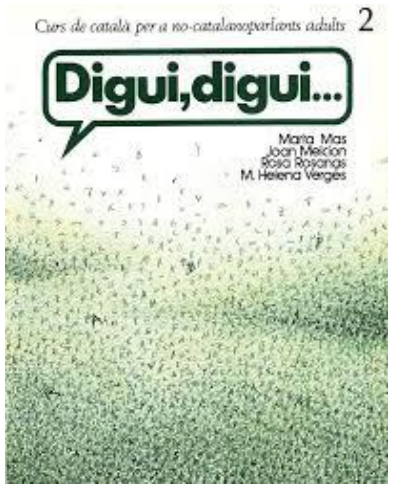

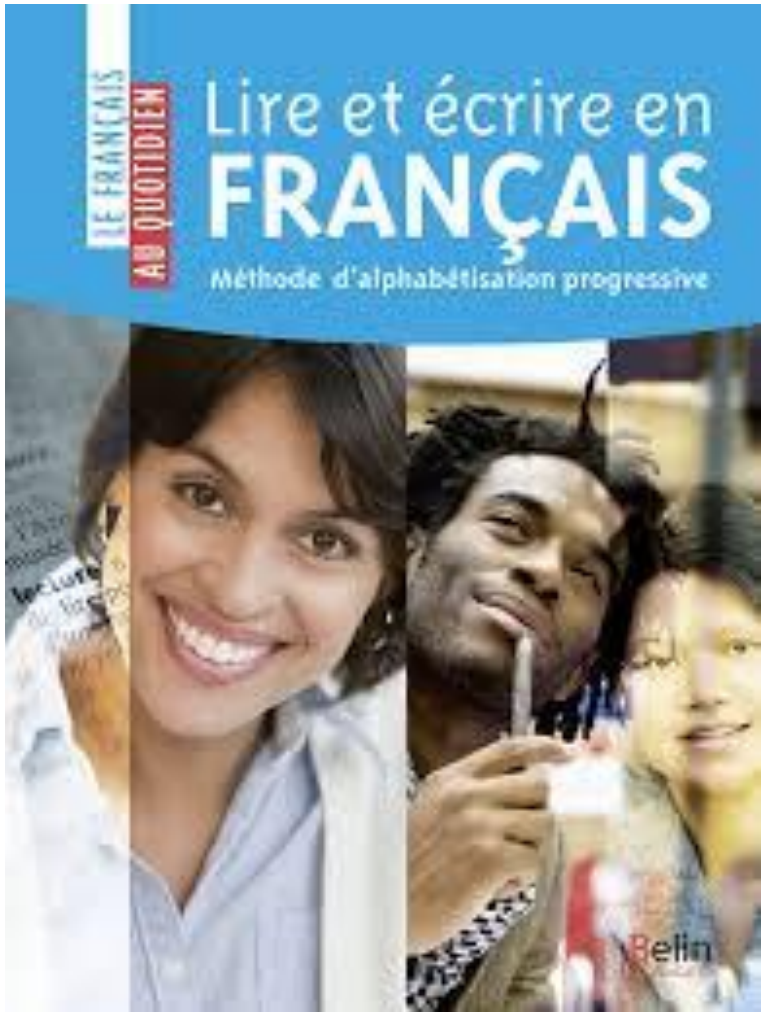

OBRIM LA REFLEXIÓ

PENSANT SOBRE ELS LLIBRES DE TEXT... COM A APRENENTS

- Quins records teniu sobre els vostres llibres de text d'aprenentatge de llengües estrangeres?
  - Quins tipus de temàtiques recordeu?
  - Quin tipus de persones (fesomia, edat, gènere, professions, etc.) hi apareixien, en quines actituds i en quins contextos?
  - Com us vinculàveu (si ho fèieu) amb els llibres de text? Quin record en teniu? Sensació de proximitat o de llunyania? De quin tipus?

PENSANT SOBRE ELS LLIBRES DE TEXT... COM A DOCENTS

- Què valoreu (o penseu que és important valorar) a l'hora de triar un llibre de text per a les vostres classes i per què?
- Fins a quin punt en la vostra decisió hi ha una reflexió sobre l'alumnat? Quin tipus de consideracions feu/faríeu?

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES:

VISIONS DEL MON DEL TREBALL

FONT: BORI (2019)

TAULA 1
Corpus

Període històric	*Editorial*	*Títol (autors, any de publicació)*
Dècada dels vuitanta	Barcanova	*Sempre endavant* (Puig *et al.*, 1984)
	Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAMSA)	*Digui, digui… 1* (Mas *et al.*, 1984); *Digui, digui… 2* (Mas *et al.*, 1985)
Segle XXI	Direcció General de Política Lingüística (DGPL)	*Parla.cat* (DGPL, 2008)
	Centre de Normalització Lingüística de Barcelona (CNLB)	*Curs de català bàsic B1*, *B2*, *B3* (CNLB, 2008*a*, 2008*b* i 2011)
	PAMSA	*Veus 1*, *2*, *3* (Mas i Vilagrassa, 2009*a*, 2009*b* i 2010)
	Castellnou	*Nou nivell bàsic 1*, *2*, *3* (Guerrero *et al.*, 2010*a*, 2010*b* i 2010*c*); *Nou nivell elemental 1*, *2*, *3* (Anguera *et al.*, 2010*a*, 2010*b* i 2010*c*)
	Teide	*Català bàsic* (Esteban, 2012); *Català elemental* (Campoy *et al.*, 2011)
	Barcanova	*Fil per randa bàsic* (Vilà i Homs, 2013*a*); *Fil per randa elemental* (Vilà i Homs, 2013*b*)
	Octaedro	*Passos 1* (Roig *et al.*, 2017); *Passos 2* (Roig i Daranas, 2017)

FONT: Elaboració pròpia.

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

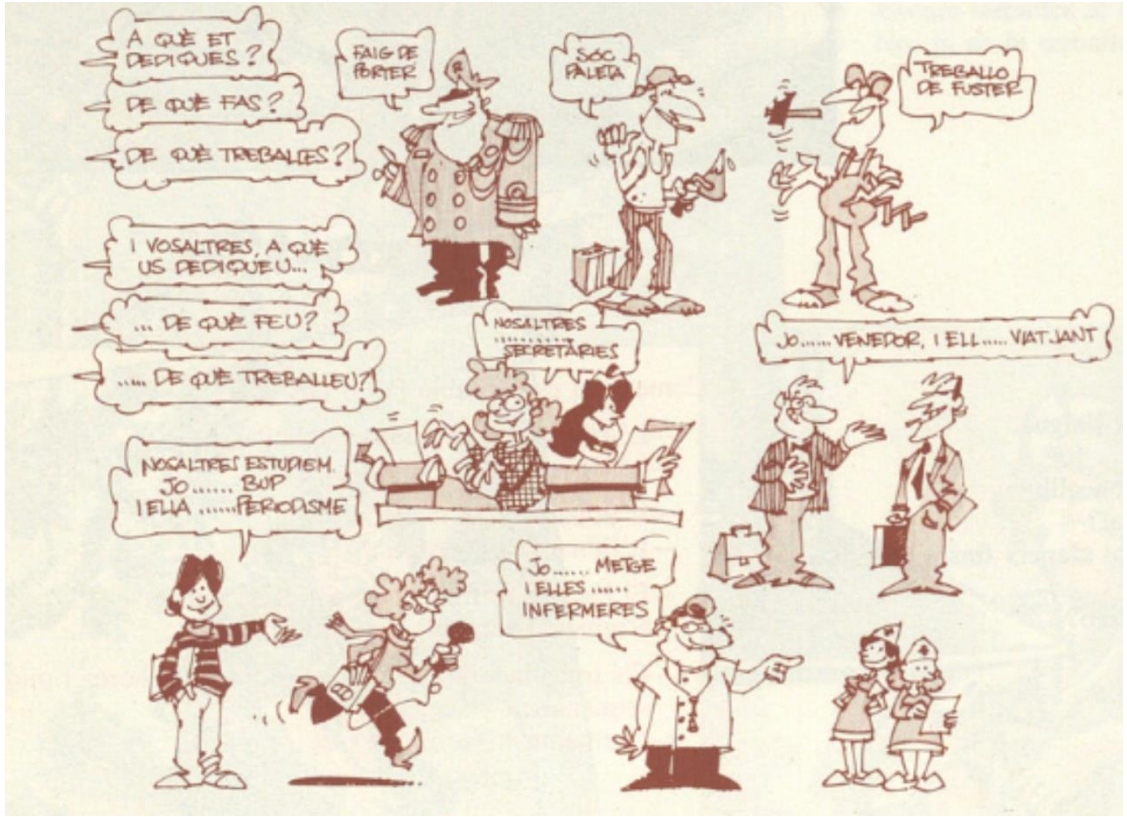

◀3

- Primer fas bullir l'aigua.
- Ja està.
- Ara hi poses el bacallà.
- Hi afegeixo la sal?
- No, la sal no s'hi afegeix fins a l'últim moment.
- Després el fregeixo?

(...)

3) *Avui és el teu primer dia de feina, quan arribes a casa teva et demanen de què fas i en què consisteix la feina.*

FAMILIAR —De què fas?
TU —.....
FAMILIAR —La teva feina, en què consisteix?
TU —.....

4) *El teu cosí treballa en una empresa; tu tens oportunitat d'entrar-hi i li demanes les condicions: salari, horari, vacances.*

COSÍ —Fa sis mesos que hi treballo.
TU —.....
COSÍ —50.000 pessetes.
TU —.....
COSÍ —De 8 a 2 i de 4 a 7.
TU —.....
COSÍ —Aquest any només 15 dies; però l'any que ve, un mes.

QUARANTA-SET 47

3) *Ets la recepcionista del doctor Pinyol, dentista. Un pacient truca per demanar hora. Després de consultar l'agenda li dónes dia i hora de visita.*

TU —.....?
PACIENT —Em podria donar hora per a aquesta setmana, sisplau?
TU —..... Li va bé?
PACIENT —Divendres, divendres... A quina hora diu?
TU —.....
PACIENT —Àngel Ribes. Així fins divendres?
TU —.....

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

«hi ha joves que de vegades roben perquè no els queda cap més sortida»
«Doncs ja has estat de sort, ja, perquè últimament això de trobar feina és molt difícil»

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

C. Llegeix els noms de les professions, assegura't d'entendre'n el significat i comenta amb el teu company si has necessitat mai els seus serveis.

SERRALLER
PALETA
manyà
PINTOR
FUSTER
LAMPISTA
INFORMÀTIC
MECÀNIC
ELECTRICISTA

A punt 3, unitat 8

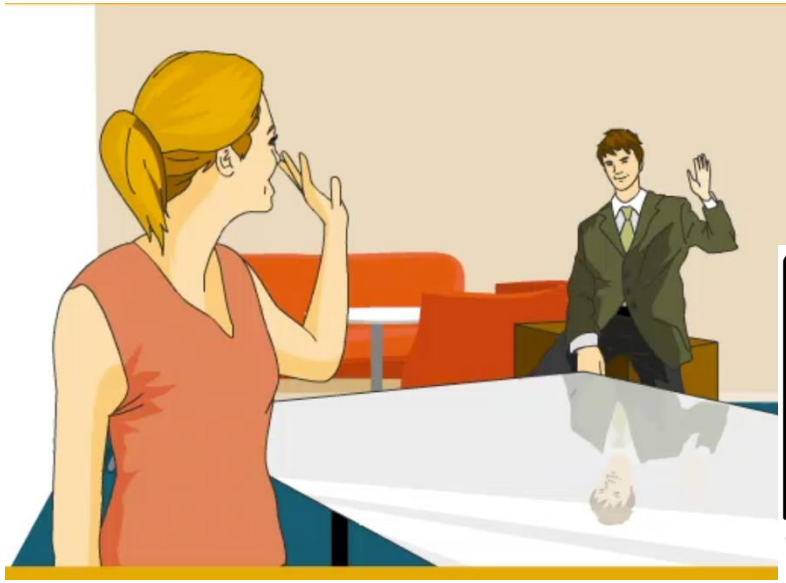

Viatgers professionals

Sílvia Cervelló, *advocada*

Treballo com a assessora d'un grup d'hotels. Viatjar forma part de la meva feina: agafo l'avió almenys dos cops a la setmana, de vegades tres. El millor de la meva feina és que no és gens avorrida, perquè cada situació és diferent, és nova per a mi. El més dur és passar tants dies lluny de casa, perquè trobo a faltar la família i els amics.

Lluís Malet, *publicista*

La meva feina pot semblar molt interessant, però té avantatges i inconvenients com totes les feines. Avantatges? Tinc un bon sou i és una feina creativa. Inconvenients? El pitjor és que no tinc horari, treballo tot el dia. A més, és una feina estressant, sempre hi ha pressions i poc temps. Quan estem a punt de presentar una campanya, quasi no dormim. El més difícil és tenir sempre idees noves.

parla.cat, elemental 1, unitat 2

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

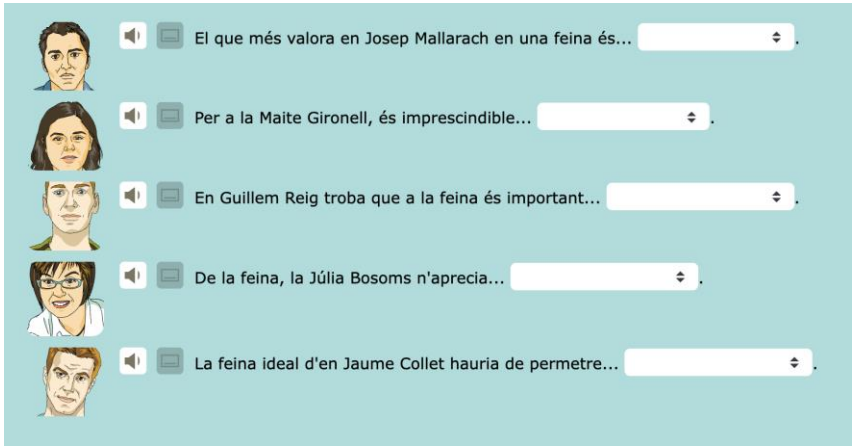

parla.cat, intermedi 3,
unitat 1

El 'bon rotllo' a la feina, principal factor de fidelitat

El bon ambient laboral (el 'bon rotllo'), seguit de la responsabilitat i l'autonomia a la feina i del reconeixement a l'empresa, és el factor més valorat pels treballadors i per les treballadores per continuar al seu lloc de treball i no començar a buscar-ne un de nou. Així ho constata l'estudi sobre satisfacció laboral i qualitat de vida elaborat per la firma europea de recerca de professionals Cátenon.

El quart motiu que addueixen els espanyols per ser fidels al seu lloc de treball són els diners, el fet de sentir-se ben remunerats. Així, quan es tracta de canviar de feina, l'element clau és precisament l'augment de sou; a continuació, es valoren les possibilitats de promoció i el desenvolupament professional, la responsabilitat i l'autonomia a la feina, l'equip humà i la flexibilitat en l'horari.

La directora de màrqueting de Cátenon, Cristina Villanueva, explica que, quan els treballadors ja fa un temps que ocupen el seu lloc de treball i l'ambient és bo, aquest es converteix en un important motiu de permanència. Però, en desconèixer com seran els companys en una nova feina, el treballador intenta convèncer-se del canvi buscant un "argument tan tangible com la retribució econòmica més favorable".

Conciliar vida laboral i familiar

A més, tres de cada quatre enquestats considera que per arribar a tenir una carrera professional brillant s'ha de renunciar en gran part a la vida personal. En aquest sentit, el 73% de les persones enquestades estaria disposat a renunciar a part del seu sou per tenir una qualitat de vida millor. Per aconseguir aquest últim punt, els

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

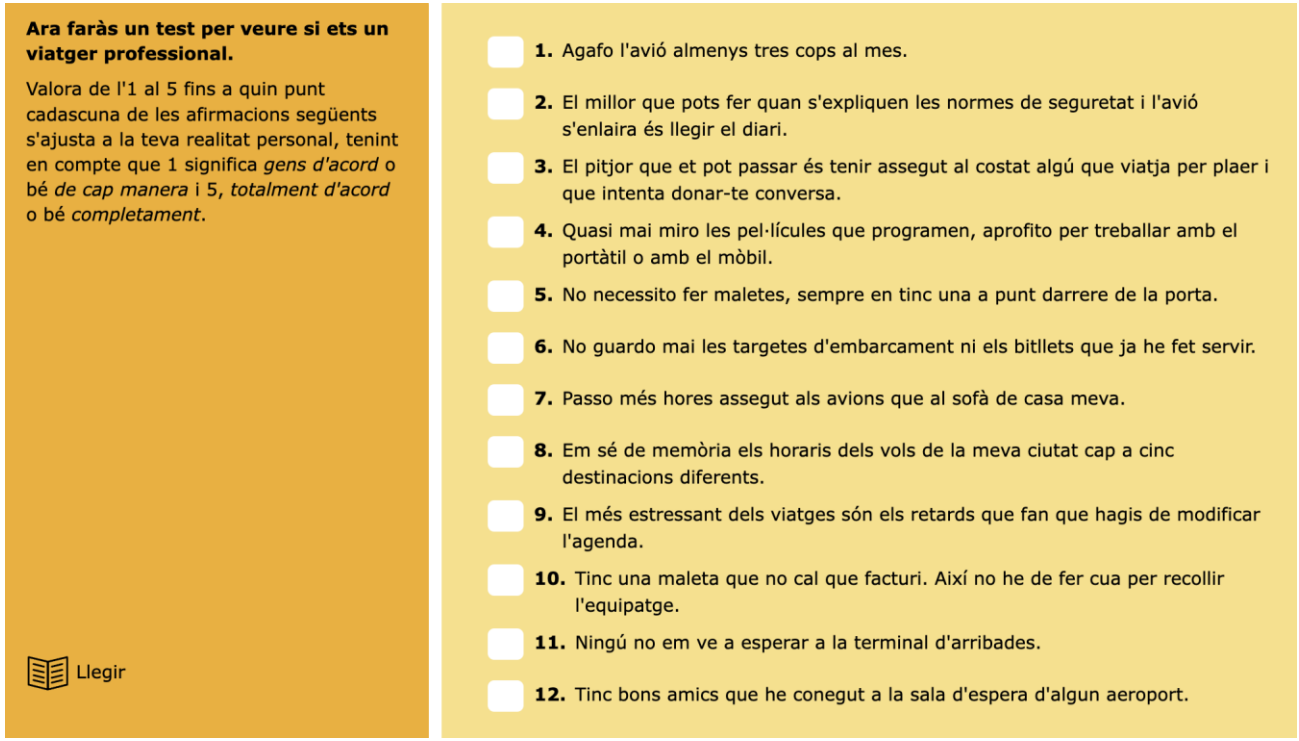

Ara faràs un test per veure si ets un viatger professional.

Valora de l'1 al 5 fins a quin punt cadascuna de les afirmacions següents s'ajusta a la teva realitat personal, tenint en compte que 1 significa *gens d'acord* o bé *de cap manera* i 5, *totalment d'acord* o bé *completament*.

Llegir

1. Agafo l'avió almenys tres cops al mes.
2. El millor que pots fer quan s'expliquen les normes de seguretat i l'avió s'enlaira és llegir el diari.
3. El pitjor que et pot passar és tenir assegut al costat algú que viatja per plaer i que intenta donar-te conversa.
4. Quasi mai miro les pel·lícules que programen, aprofito per treballar amb el portàtil o amb el mòbil.
5. No necessito fer maletes, sempre en tinc una a punt darrere de la porta.
6. No guardo mai les targetes d'embarcament ni els bitllets que ja he fet servir.
7. Passo més hores assegut als avions que al sofà de casa meva.
8. Em sé de memòria els horaris dels vols de la meva ciutat cap a cinc destinacions diferents.
9. El més estressant dels viatges són els retards que fan que hagis de modificar l'agenda.
10. Tinc una maleta que no cal que facturi. Així no he de fer cua per recollir l'equipatge.
11. Ningú no em ve a esperar a la terminal d'arribades.
12. Tinc bons amics que he conegut a la sala d'espera d'algun aeroport.

parla.cat, elemental 1, unitat 2

La Tecla P. és de Tarragona i ha viscut a Reykjavík durant 10 anys.

Per què vas escollir Islàndia?

Perquè volia ser una escriptora professional i vaig pensar que Islàndia era el país perfecte: natura en estat pur per inspirar-me!

Estàs contenta de la teva experiència a Reykjavík?

Quan canvies Tarragona, una ciutat mediterrània, per la fredor d'Islàndia, sempre és un xoc. Em va costar adaptar-me a aquelles terres tan fredes. Trobava a faltar el soroll de la meva ciutat, la gent passejant pels carrers, la llum, el sol. Però tenia molt clar què anava a fer-hi, a Islàndia: ser escriptora. I al final hi vaig trobar la inspiració. La vaig trobar en la natura verge i la llibertat que es respira en aquell país. Sempre deia que no tornaria a casa, però la vida dona moltes voltes! I ja ho veieu, roda el món i torna al Born!

L'Esperança A. i el Toni B. són de Sóller i han viscut molts anys a Seül.

Per què vau escollir Seül?

De fet no vàrem escollir Seül. Va ser Seül que ens va escollir a nosaltres. Ens van oferir una molt bona feina en una empresa tecnològica i no ens ho vam pensar gens.

Esteu contents de la vostra experiència a Seül?

És un lloc espectacular per a persones amb la ment oberta. Abans d'anar-hi, crèiem que les coses a Seül serien molt diferents, però ens va sorprendre perquè era molt fàcil de viure-hi. Seül és una ciutat molt oberta i preparada: el transport públic és meravellós, la gent és molt interessant i la vida nocturna és molt intensa. Però sí que és ver que enyoràvem molt la família, els vermuts de diumenge de matí i la mar, sobretot la mar!

El Ferran F. és de Xàtiva i Lima li va robar el cor durant set anys.

Per què vas escollir Perú?

El meu somni quan era un xiquet era visitar el Machu Picchu. Hi vaig anar de turista i m'hi vaig quedar set anys! I coses de la vida, a Lima hi vaig conèixer una xica japonesa encantadora, i això va facilitar les coses. Vam estar vivint junts tot aquell temps.

Estàs content de la teva experiència a Lima?

Quan dúiem un any vivint-hi, ens va agafar una crisi. Sobretot perquè tant a mi com a ella ens va costar acostumar-nos a alguns aspectes culturals, com per exemple el ritme. És tot més lent! I a més, jo trobava molt a faltar el menjar de casa nostra i el caràcter alegre valencià, i ella enyorava molt els seus costums. Però també és cert que allà vivíem molt bé i fèiem el que volíem realment: sempre que podíem anàvem d'excursió pels Andes, visitàvem llocs històrics inques... Vaig descobrir-hi un món apassionant.

La Meritxell S. és d'Andorra la Vella i fa vuit anys que viu a Istanbul, entre Europa i Àsia.

Per què vas escollir Turquia?

Treballava en una oficina bancària a Andorra i m'avorria moltíssim. En aquell moment no tenia parella i vaig decidir canviar completament de vida. I Turquia era el país més exòtic de la llista de països que volia conèixer.

Estàs contenta de la teva experiència a Istanbul?

Hi vaig arribar amb tantes ganes que els primers mesos van ser espectaculars! Tot era una descoberta constant: la gastronomia, els monuments, les tradicions... Després em vaig adonar que no tot era tan meravellós. Turquia no és un país fàcil per treballar-hi ni per viure-hi. Hi ha molta burocràcia per tot i la gent és molt tancada al principi. Trobo a faltar casa meva, les muntanyes andorranes, les festes amb els amics i el caràcter de poble: a Andorra tots ens coneixem; a Istanbul és impossible! Hi ha dies que m'enyoro molt.

A punt 3, unitat 3

ELS LLIBRES DE TEXT D'ENSENYAMENT DE CATALÀ PER A NO CATALANOPARLANTS EN DUES ÈPOQUES

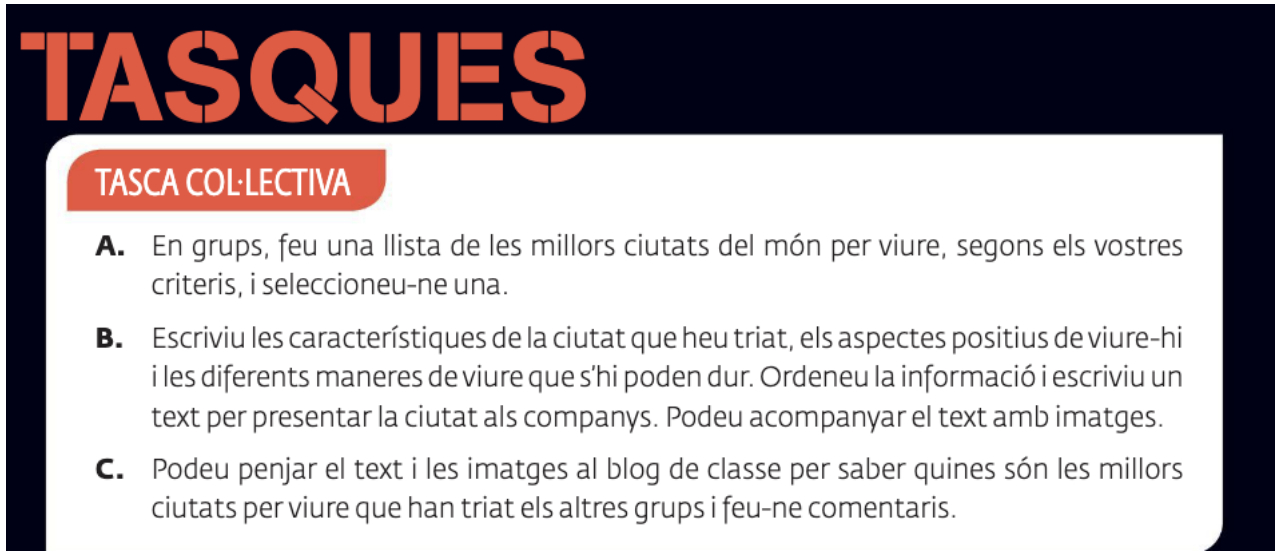

TASQUES

TASCA COL·LECTIVA

A. En grups, feu una llista de les millors ciutats del món per viure, segons els vostres criteris, i seleccioneu-ne una.

B. Escriviu les característiques de la ciutat que heu triat, els aspectes positius de viure-hi i les diferents maneres de viure que s'hi poden dur. Ordeneu la informació i escriviu un text per presentar la ciutat als companys. Podeu acompanyar el text amb imatges.

C. Podeu penjar el text i les imatges al blog de classe per saber quines són les millors ciutats per viure que han triat els altres grups i feu-ne comentaris.

QUÈ FEM AMB TOT AIXÒ?

IDEES

- Obrir espais perquè l'alumnat **es posicioni de manera crítica** sobre els materials d'aprenentatge.
  - Encoratjar les reaccions personals de l'alumnat a textos, fotos, activitats, etc.
  - Posar en qüestió certs valors i visions/representacions del mon.
  - Portar la realitat pròpia a l'aula – comparacions amb les realitats locals, p. e.
  - Generar debat a l'aula.
  - Pensar col.lectivament alternatives.
- La llengua que s'aprèn pot servir també per despertar consciències crítiques!

REFLEXIÓ FINAL

- La diversitat d'orígens socioeconòmics no pot ser esborrada.
- L'anàlisi crítica dels llibres de text és només un aspecte que cal tenir en compte.
- Estils comunicatius diversos – dificultat per tenir una veu pròpia.
- Interseccions amb qüestions culturals i de gènere.

PER SABER-NE MÉS:

- Bori, Pau (2019) Neoliberalisme en els llibres de text de català per a no catalanoparlants adults. *Treballs de Sociolingüística Catalana* 29: 105-118. https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000276/00000073.pdf
- Bori, Pau (2021) Neoliberalism and global textbooks: A critical ethnography of English language classrooms in Serbia. *Language, Culture and Curriculum* 34(2): 183-198.
- Gay, Geneva (2018) *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research and Practice* (3rd ed.). Teachers College Press.
- Gray, J.; Block, D. (2014). «All middle class now? Evolving representations of the working class in the neoliberal era: the case of ELT textbooks». A: Harwood, N. (ed.). *English language teaching textbooks*: *Content, consumption, production*. Basingstoke: Palgrave, p. 45-71.